

УДК 331.556

**НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ**

**PROVIDING FREE LEGAL ASSISTANCE
TO INTERNALLY DISPLACED PERSONS**

Заборовський В.В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Чепис О.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Ленгер Я.І.,

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Актуальні питання конституційно-правового статусу людини і громадянина

У статті досліджуються особливості механізму надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам. Робиться висновок про позитивність забезпечення функціонування розгалуженої системи надання безоплатної первинної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам і підвищення кваліфікації адвокатів щодо надання таким особам безоплатної вторинної правової допомоги на професійній основі.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, адвокат, адвокатура, безоплатна правова допомога, первинна та вторинна безоплатна правова допомога.

Актуальність теми. Одну з провідних ролей у забезпеченні якісного розвитку громадянського суспільства, належних умов проживання людини в ньому шляхом утвердження пріоритетності інтересів кожної особи відіграє адвокатура, яка є незалежною професійно-правовою правозахисною інституцією, що займає самостійне місце в механізмі здійснення правосуддя. Будучи системоутворюючим елементом механізму захисту прав

людини, адвокатура виконує одну з найважливіших функцій забезпечення належної реалізації конституційного права особи на отримання професійної правничої (правової) допомоги, яке, у свою чергу, розглядається як юридична гарантія здійснення всіх інших прав і свобод особи, від чого залежить її впевненість в існуванні надійного механізму їх захисту, в забезпеченні належного доступу до здійснення правосуддя.

Специфіка адвокатури як інституту громадянського суспільства проявляється в дуалістичному характері його правової природи, що простежується в органічному поєднанні публічних і приватних інтересів у діяльності як адвокатури в цілому, так і адвоката зокрема, які повинні мати рівнозначний, взаємостримуючий характер. Сутність приватних і публічних інтересів у професійній діяльності адвоката полягає в тому, що, відстоюючи права, свободи та законні інтереси свого клієнта, адвокат водночас діє в інтересах усього суспільства (держави), права в цілому, виконуючи не тільки покладений на нього конституційний обов'язок щодо надання професійної правничої (правової) допомоги, але й здійснюючи нагляд за дотриманням законності, реалізацією прав і свобод людини з боку держави, забезпечуючи їх дотримання [1, с. 67]. Дуалістичний характер правової природи адвокатури проявляється в контексті надання професійної правничої допомоги соціально незахищеним категоріям осіб.

Аналіз наукових публікацій. Проблема визначення сутності надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам була предметом досліджень ряду науковців. Серед робіт учених, котрі досліджували окремі аспекти цієї проблеми, доцільно виокремити праці І.В. Андрусяк, О.Б. Бранашко, В.Л. Лісової, Т.О. Проценко, І. Хондогій, О.О. Чуприни та ін. Однак досі залишається достатня кількість дискусійних питань у цій сфері.

Метою статті є аналіз особливостей механізму надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам. Основними завданнями автори ставлять перед собою: розкрити сутність надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам; з'ясувати особливості надання як первинної, так і вторинної безоплат-

ної правової допомоги таким категоріям осіб.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні однією з найуразливіших категорій громадян в Україні є внутрішньо переміщені особи. Як зазначається в Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб і впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 р. [2], основними проблемами, з якими стикаються більшість внутрішньо переміщених осіб, є відсутність достатніх засобів до існування та невизначеність житлових перспектив. Так, внутрішньо переміщені особи зіштовхуються з труднощами в реалізації та захисті своїх прав, зокрема права власності, доступу до житла, придатного для проживання, відновлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, відновлення засобів до існування, а також реалізації виборчих прав, доступу до інформації. Це зумовлює нагальну необхідність існування відповідного механізму забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Одним з основних елементів вказаного механізму є інститут безоплатної правової допомоги, спрямований на забезпечення гарантованої Конституцією України можливості особи, яка потребує додаткового захисту, отримати належний захист її прав і доступ до правосуддя. Потрібно врахувати те, що саме на державну владу, як вказано в Керівних принципах із питання про переміщення осіб всередині держави [3], покладається основний обов'язок і відповідальність за надання захисту та гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, які перебувають під її юрисдикцією (Принцип 3). Незважаючи на те, що рекомендації не мають обов'язкового характеру для держав, вони є мінімальними стандартами роботи з внутрішньо переміщеними

особами і використовуються дедалі більшою кількістю держав та установ [4, с. 410].

Як відзначає І. Хондогій, безоплатна правова допомога зазвичай надається представникам уразливих груп і особам, які через свої особисті обставини не в змозі захищати власні інтереси у справі [5, с. 141]. Взагалі людина має право на безоплатну правову допомогу за двох умов: по-перше, якщо у такої особи немає достатніх коштів для оплати послуг адвоката (що встановлюється т. зв. «тестом на нужденність») і, по-друге, якщо надання безоплатної правової допомоги вимагається інтересами правосуддя (що встановлюється т. зв. «тестом по суті») [6, с. 197]. Щодо внутрішньо переміщених осіб, то через їх особливе правове становище фактично відбувається поєднання обох вищевказаних умов надання такої допомоги. Як слушно зазначає Т.О. Проценко, саме забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб є тим маркером, який визначає зрілість держави та громадянського суспільства [7, с. 6].

Без сумніву, така категорія осіб потребує отримання безоплатної правової допомоги, тобто правової допомоги, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Особливості правового становища внутрішньо переміщених осіб встановлюються, зокрема, Законами України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [8] і «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [9], спрямованими на забезпечення захисту та дотримання прав і свобод таких осіб. Тож у разі виникнення в таких осіб будь-яких складностей у реалізації прав і свобод, передбачених вказаними Законами, вони повинні наділятися відповідними гарантіями їх забезпечення, з урахуванням діяльності

системи надання безоплатної правової допомоги. Слід відзначити, що сьогодні така система в нашій державі – це мережа із близько 550 офісів безоплатної правової допомоги у всіх регіонах України [10].

Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [11] визначається порядок надання безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги. Безоплатна первинна правова допомога включає такі види правових послуг: надання правової інформації; надання консультацій і роз'яснень із правових питань; складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру); надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Суб'єктами надання безоплатної первинної правової допомоги в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи.

11 червня 2014 р. Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» [12] затвердив план заходів, пов'язаних із соціальним забезпеченням вищевказаних громадян. Одним із таких заходів було забезпечення надання на постійній основі безоплатної правової допомоги громадянам України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, реалізацію якого покладено на Міністерство юстиції, Міністерство соціальної політики, Міністерство доходів і зборів України, обласні та Київську міську держадміністрації.

На підставі вказаного розпорядження Міністерством юстиції України було доручено начальникам головних

управління юстиції в областях і м. Києві забезпечити надання безоплатної первинної правової допомоги громадянам України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції (у т. ч. в разі звернення зазначених категорій осіб у вихідні та неприємні дні і години), і тільки протягом грудня 2014 р. працівники органів юстиції надали безоплатну первинну правову допомогу понад 28 тис. осіб [13]. Здебільшого, як зазначено в інформації щодо виконання вищевказаного Плану заходів [14], внутрішньо переміщені особи звертаються стосовно надання роз'яснень із питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; державної реєстрації підприємницької діяльності та її припинення; державної реєстрації актів цивільного стану; надання витягів із Державного реєстру актів цивільного стану громадян; отримання державної соціальної допомоги; порядку оформлення спадщини, отримання тимчасового житла та працевлаштування тощо.

На жаль, протягом тривалого часу внутрішньо переміщені особи не належали до суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу, а могли її отримувати тільки у разі, якщо вони належали до інших соціально незахищених верств населення, передбачених ч. 2 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», хоча особливість їх правового становища доволі часто зумовлює існування складних (проблемних) правових ситуацій, що потребують залучення адвокатів (для представництва їх інтересів у судах, інших державних органах та органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру тощо). Тільки 21 грудня 2016 р. Законом України «Про Вищу раду правосуддя» [15] було внесено зміни до Закону України

«Про безоплатну правову допомогу» (набрали чинності 05 січня 2017 р.), якими перелік суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу було доповнено такими категоріями, як внутрішньо переміщені особи та громадяни України, котрі звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб.

Щодо внутрішньо переміщених осіб, то вони отримали право на одержання всіх видів правових послуг, які включає в себе безоплатна вторинна правова допомога, а саме: захисту; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Водночас громадяни України, котрі звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб, отримали право на такі правові послуги, як складення документів процесуального характеру та здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, лише з питань, пов'язаних з отриманням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи до моменту отримання такої довідки.

Без сумніву, вказані зміни, як зазначають укладачі практичного посібника «Правова допомога внутрішньо переміщеним особам. Національна практика. Приклади правових консультацій» [16, с. 59] (підготовлений і виданий за підтримки Проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні», що імплементується в межах Плану дій Ради Європи для України на 2015–2017 рр.), є важливим кроком України в забезпеченні гарантованих

національним законодавством та міжнародними актами прав внутрішньо переміщених осіб.

Слід зауважити, що, по-перше, суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є: центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги й адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу; по-друге, скористатися професійною правничою допомогою (в контексті надання безоплатної вторинної правової допомоги) після вказаних змін зможуть близько 1,5 млн осіб (станом на 05 лютого 2018 р.; за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних і Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 493 057 переселенців або 1 218 611 сімей із Донбасу і Криму [17]). Так, лише у період із 01 січня по 01 грудня 2017 р. по безоплатну вторинну правову допомогу до системи безоплатної правової допомоги звернулися 4 394 внутрішньо переміщені особи, які отримали необхідні види такої допомоги [18].

Необхідно зазначити, що Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (регіональні (республіканський – Автономної Республіки Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські) та місцеві (районні, міжрайонні, міські, міськрайонні, міжрайонні та районні у містах)) є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку зі своїм найменуванням. Такі Центри не здійснюють безпосереднє надання правової допомоги, а лише забезпечують надання таких видів послуг, як захист, представництво інтересів осіб у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та складення документів процесуального характеру.

Вагоме значення в контексті надання правової допомоги внутрішньо пере-

міщеним особам відіграє діяльність мобільних і консультативних пунктів доступу до безоплатної правової допомоги, забезпечення розвитку мережі та функціонування яких на постійній основі покладено на Відділ правової інформації та консультацій і бюро місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги [19]. Так, задля надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам та особам, які перетинають лінію розмежування у межах Донецької та Луганської областей, працівники місцевих центрів у зазначених областях, починаючи з вересня 2016 р., здійснюють систематичні виїзди до гуманітарно-логістичних центрів, що розташовані в районах контрольних пунктів в'їзду-виїзду Донецької та Луганської областей, а також – заходи щодо утворення на їх базі дистанційних пунктів доступу до безоплатної правової допомоги, які функціонують на постійній основі (зокрема організовано роботу дистанційного пункту доступу на території КПВВ «Майорськ», «Новотроїцьке», також здійснюються періодичні виїзди представників центрів надання правової допомоги до КПВВ «Гнутово» та «Мар'їнка»). У таких віддалених (дистанційних) точках доступу внутрішньо переміщені особи можуть отримати правову інформацію, консультації та роз'яснення з правових питань, допомогу у складанні заяв, скарг та інших документів правового характеру, допомогу в оформленні електронних перепусток, а також допомогу в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги [18]. Взагалі упродовж 2017 р. центри з надання безоплатної правової допомоги утворили та забезпечили роботу 1 334 нових дистанційних пунктів доступу до безоплатної правової допомоги та здійснили 10 158 виїздів мобільних консультаційних пунктів (з них 1 450 – за місцем проживання / перебування осіб із метою надання їм

адресної правової допомоги). Завдяки організації роботи таких віддалених точок доступу до безоплатної правової допомоги консультації та роз'яснення з правових питань змогли отримати 86 284 особи [20].

Специфічне правове становище внутрішньо переміщених осіб і коло правових питань, із якими вони стикаються в своїй діяльності, зумовлює необхідність підвищення кваліфікації адвокатів щодо надання таким особам правової допомоги на професійній основі. Важливу роль у цьому аспекті відіграє діяльність Координаційного центру з надання правової допомоги. Зокрема, в рамках реалізації проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні» [21] було досягнуто домовленість про підтримку створення та наповнення бази електронних консультацій для таких осіб, проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії та ряду заходів із підвищення кваліфікації адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та працівників центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги з питань захисту внутрішньо переміщених осіб.

Так, у 2016 р. за підтримки вказаного Проекту спільно з Координаційним центром із надання правової допомоги було проведено 10 каскадних тренінгів для адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, із європейських стандартів надання такої допомоги внутрішньо переміщеним особам, що охопили близько 200 адвокатів (опрацьовувалися практичні ситуації, пов'язані з реалізацією прав внутрішньо переміщених осіб на власність, освіту, свободу пересування, соціальний захист, обговорювалися стандарти Ради Європи в сфері захисту прав таких осіб тощо). У 2017 р. – 11 тренінгів «Надання безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам: національна практика та приклади

правових консультацій» для працівників бюро правової допомоги в Донецькій, Дніпропетровській, Київській і Луганській областях [22]. Крім цього, Координаційний центр із надання правової допомоги за підтримки вказаного Проекту Ради Європи підготував серію тематичних матеріалів інформаційно-роз'яснювального характеру з питань отримання безоплатної правової допомоги в Україні, прав внутрішньо переміщених осіб та допомоги в їх реалізації, зокрема права на безоплатну правову допомогу [18].

Безпосереднє надання безоплатної вторинної правової допомоги покладене саме на адвокатів, включених до Реєстру адвокатів, які надають таку допомогу на постійній основі або за контрактом. У разі звернення особи про надання одного з вищевказаних видів безоплатної вторинної правової допомоги Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний протягом десяти днів із дня надходження звернення прийняти рішення щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги. У разі прийняття рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги Центр із надання безоплатної вторинної правової допомоги призначає адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом. За неможливості надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом, Центр із надання безоплатної вторинної правової допомоги укладає договір із адвокатом, включеним до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Під час призначення адвоката враховуються його спеціалізація, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь.

Адвокат, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній

основі за контрактом чи на тимчасовій основі на підставі договору, має всі права, обов'язки та гарантії, встановлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншими законами України. Все це вказує на те, що надання безоплатної вторинної правової допомоги закріплено саме за адвокатами, які здійснюють її надання на професійній основі та які наділяються таким же правовим статусом, як і у разі надання ними професійної правової допомоги за договором про надання правової допомоги зі своїм клієнтом у загальному порядку (зокрема в контексті дотримання своїх професійних обов'язків).

Ми повною мірою підтримуємо таку позицію українського законодавства, оскільки держава, яка позиціонує себе як демократична та правова, повинна не тільки закріплювати право осіб, які перебувають у складних (проблемних) правових ситуаціях (насамперед осіб, які вимушено змінили своє місце проживання і потребують особливої уваги з боку суспільства та держави) на безо-

платну правничу допомогу, але й забезпечувати належні умови його дотримання та реалізації. Щодо адвокатури, то такими умовами, зокрема, є встановлення суттєвих кваліфікаційних та інших вимог до кандидатів на здобуття статусу адвоката, а також закріплення особливого статусу адвоката, реалізація якого здійснюється на засадах професійності та незалежності [23, с. 88].

Висновки. Внутрішньо переміщені особи сьогодні є однією з найуразливіших категорій громадян в Україні, а їх специфічне правове становище та коло правових питань, із якими вони стикаються у своїй діяльності, зумовлює необхідність забезпечення їх належним механізмом безоплатної правової допомоги. Тож позитивним є забезпечення функціонування, по-перше, розгалуженої системи надання безоплатної первинної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам, по-друге, підвищення кваліфікації адвокатів щодо надання таким особам безоплатної вторинної правової допомоги на професійній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.10. К., 2018. 577 с.
2. Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 909-р. Офіційний вісник України. 2017. № 102. Ст. 54.
3. Guiding Principles on Internal Displacement. URL: <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>.
4. Чуприна О.О. Формування національних інструментів надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. 2015. № 1. С. 408–412.
5. Хондогій І. Система безоплатної правової допомоги як реалізація конституційного права громадян України на професійну правничу допомогу. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 2. С. 138–146.
6. Андрусак І.В., Бранашко О.Б. Удосконалення стандартів якості надання правової допомоги в Україні. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 23 листопада 2017 р.): у 2 ч. Полтава: Россав, 2017. Ч. 1. С. 196–199.
7. Проценко Т.О. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. Наука і правоохорона. 2016. № 2. С. 5–15.

8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 1. Ст. 1.

9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 26. Ст. 892.

10. Безоплатна правова допомога. URL: https://minjust.gov.ua/legal_aid.

11. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 р. № 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.

12. Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 р. № 588-р (втратило чинність на підставі Постанови КМУ № 322 від 11 травня 2017 р.). Офіційний вісник України. 2014. № 51. Ст. 55.

13. Безкоштовні консультації отримали понад 28 тисяч осіб. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/bezkoshtovni-konsultatsii-otrimali-ponad-28-tisyach-osib-21015>.

14. Інформація щодо виконання Плану заходів, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 р. № 588-р. URL: old.minjust.gov.ua/50723.

15. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII. Офіційний вісник України. 2017 р. № 4. Ст. 180.

16. Лісова Ю. Правова допомога внутрішньо переміщеним особам. Національна практика. Приклади правових консультацій: практ. посіб. / відп. ред. С. Марущенко. К.: Логос, 2017. 110 с.

17. Обліковано 1 496 713 переселенців, – Мінсоцполітики. URL: www.msp.gov.ua/news/15182.html.

18. Надання безоплатної правової допомоги ВПО: аналітична довідка. URL: legalaid.gov.ua/ua/holovna/178-hruden-2017/2164-analitychna-dovidka-pro-nadannia-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy-vnutrishno-peremishchenym-osobam.

19. Про затвердження Типових положень про структурні підрозділи місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 09 червня 2017 р. № 149. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0149419-17>.

20. 86 284 тис. осіб отримали БПД через мережу дистанційних та мобільних консультаційних пунктів у 2017 р. URL: www.legalaid.gov.ua/ua/holovna/184-liutyi-2018/.

21. Проект Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні», що імплементується в межах Плану дій Ради Європи для України на 2015–2017 рр. URL: <http://www.coe.int/uk/web/kyiv/idps>.

22. За підтримки Проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні» спільно з Координаційним центром з надання правової допомоги було проведено серію каскадних тренінгів для адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-series-of-trainings-for-lawyers-providing-secondary-legal-aid>.

23. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.

В статье исследуются особенности механизма предоставления бесплатной правовой помощи внутренне перемещенным лицам. Делается вывод о позитивности обеспечения функционирования разветвленной системы предоставления бесплатной первичной правовой помощи внутренне перемещенным лицам и повышения квалификации адвокатов касательно предоставления таким лицам бесплатной вторичной правовой помощи на профессиональной основе.

Ключевые слова: внутренне перемещенные лица, адвокат, адвокатура, бесплатная правовая помощь, первичная и вторичная бесплатная правовая помощь.

In this paper, an analysis the features of the mechanism for providing free legal assistance to internally displaced persons. The conclusion is made about the positivity of providing both the functioning of an extensive system of providing free primary legal assistance to internally displaced persons and improving the skills of lawyers in the provision of free secondary legal aid on a professional basis to such persons.

Key words: internally displaced persons, lawyer, advocacy, free legal aid, primary and secondary free legal aid.
